

De ordine

Ordinem in huius libelli principio positum. psequendo dicto de sacramentis que pducunt et promouent ac psumunt hoies in esse spūali que sunt baptisimus. pfirmatio et eucharistie sacramentū. dicendū est de sacramentis per que si ceciderit homo faciūt vt resurget. Et ista sunt penitentia que saluat hominē a pctō. et sacramentū extreme vncionis que sanat reliquias peccator. **U**lex qz in scda particula huius libelli agit de pfectionū audientia et penitētiarū impositione. ideo tractatus de sacramento penitentie vsqz huc differatur ne oporteat sepe iterare eadē. qz etiā dignius debet pcedere minus dignū. sacramentū aut ordinis maius est et dignius sacramento extreme vncionis. ideo prius dicendū est de sacramento ordinis qz de sacramento extreme vncionis.

Tractatus quintus pte partis de sacramento ordinis. Et habet quinqz capitula.

Quia conferre sacramentum ordinis de iure et regulariter ad solos episcopos pertinet. qz vncionē sacramenti qz eos teste beato Iohanne de oibz edocet recipiūt. **I**dem circa materiam sacramenti ordinis pauca dicam. **L**uz sanctos et venerabiles episcopos sicut habeo in patres et dños habere desiderem in magistros. verum qz sacerdotibz omnibz tora eoz potestas in collatione ordinū tribuit. iō aliqua de sacramento ordinis expedit eos scire que sub breui ppendio cōprehendam. Et hoc quo ad nūc ad quinqz possunt reduci de quibus p ordinē est agendū. **P**rio quid est ordo. scdo qz sunt ordines. tercio si in quolibz ordie imprimit character. quarto in quo actu imprimit character cuiuslibz ordinis. quinto que requirunt in suscipiente ordines. et hec sufficient.

Quid est ordo. **L**aplin. i.
Ordo ab Hugone de scō victore describit sic. Ordo est signaculū qddā qz p qd spūalis ptas seu officii tribuit ordinato. Et ponit ibi ptas qz ad ordines ppe dictos. sed officii ibi ponit quo ad ordines cōiter dictos.

Tract. v. prime partis

Quor sunt ordines. *Laplin. ij.*

In numero ordinum diuersificant doctores canonice et theologi. Doctores enim canonice dicunt quod sunt novem. scilicet psalmistatus. ostiariatus. lectoratus. exorcistatus. acolythatus. subdiaconatus. diaconatus. presbiteratus. episcopatus. Et ratio forte quod mouet doctores canonice est. quoniam cum in quolibet ordine tribuat specialis potestas vel officium. scilicet ubi est specialis potestas vel speciale officium ibi est specialis ordo. scilicet in episcopatu tribuitur specialis potestas. et in psalmistato speciale officium. ideo episcopatus est specialis ordo et etiam psalmistatus. Et ergo militaris ecclesia correspondet triumphanti. sicut in triumphanti sunt noui ordines angelorum. ita in militanti sunt .ix. ordines ministrorum. Et est factus apta congruentia. Doctores vero theologi multi et quod plures ex eis tenent quod non sunt nisi septem. quod ponunt quod psalmistatus non est ordo nec etiam episcopatus. ut sic septiformis gratie spiritus sancti correspondet septem ordines. Quicquid sit de isto factus puto quod psalmistatus non est ordo. sicut nec priuilegium tonsura de qua magis videtur. cum psalmistatus conferat a simplici sacerdote. priuilegium pro tonsura ordinarie ab episcopo conferat. Unde ut dicunt doctores priuilegium tonsura non est ordo sed est dispositio ad ordines. Dispositio inquam non necessitat scilicet congruentie. De episcopatu autem utrum sit specialis ordo dubito. et ideo istud dimitto determinationi maiorum. Thomas autem in quarto suo dicit quod ordo tripliciter dicitur. Uno modo ut est nomen officii. et sic psalmistatus est ordo. Secundo modo ut est nomen dignitatis et sic episcopatus est ordo. Alio modo ut est nomen cuiusdam specialis potestatis. et sic non sunt nisi. vii. ordines tantum. Et isto modo possunt concordari iura et opiniones doctorum. Numerus autem et sufficiencia istorum septem ordinum contra dicitur sic potest haberi. Dis ordo ideo dicitur ordo quod ordinatur ad corpus christi. prout in sacramento eucharistie continetur. et secundum quod dicit beatus Augustinus. secundum quod magis de propinquo accedit ad hoc sacramentum eucharistie secundum hoc dicitur maior vel dignior ordo. Potest ergo aliquid ordo ordinari in sacramento eucharistie. et hoc vel ad corpus christi consecrandum. et sic est presbiteratus. cuius est corpus christi consecrare vel ad ipsum consecratum populo dispensandum. et sic est diaconatus. cuius antiquus erat sanguinem christi. populo dispensandum.

De ordine

fare. **Uñ dicit b. Laurentius beato Sixto.** Nunquid dege-
nerare me probasti cui commisisti dominici sanguinis dispensa-
tionem. **Uel** ordinat ad materiã de qua cõficif presbitero p-
sentandã vel prepadã. et sic est subdyaconatus. cuius est ho-
stia et calicẽ cũ vino et aqua ad altare ppare. vel ordinat ad hu-
iusmodi materiã ad altare apportandã. et sic est acolitatus. cu-
ius est pixidẽ cũ hostia et viceolos cũ vino et aq ad altare por-
tare. **Uel** ordinat ad diabolũ effugandũ ne hoies a sumptio-
ne huius sacrameti impediãt. et sic est exorcista. cuius est de-
ne huius adiurare. vel ordinat ad dignos admittenduz et indi-
gnos excludendũ. et sic est ostiari. cuius est ostiũ ecclie custo-
dire ne indigni intrẽt. vel ordinant ad ea q de christo in isto
sacrameto pnto in veteri testamento dicta erãt pponenduz
et sic est lector. cuius est pphetias veteris testameti in missa lege-
re. **Et** sic habet numerus et sufficientia septẽ ordinũ cõiter di-
ctor. **Hor** ordinũ quidã vocant minores et nõ sacri. s. lecto-
ratus. ostiariatus. exorcistatus. acolitatus. **Alij** aut tres. s. sub-
dyaconatus. dyaconatus. et psbiteratus vocãt maiores et sacri.

Uñ in quolibet ordine imprinat character. **Ca. iij.**

Quoniam finis quod dictum fuit supra. cum ageret de sacramentis
in generali character sit quedã spealis pãas p quã reci-
piens sacramentũ in pmes characterẽ potest facere vel
recipere aliqd quod nõ potest ille qui nõ recipit hmoi sacramentuz
ut recipiens quẽlibz ordine possit facere aliquid speale quod non
potest facere ille qui caret ordine illo. sic psbiter pãt psecrare.
quod nõ pãt facere ille qui nõ est psbiter. et sic de alijs. et in quolibet
ordine imprimif character. **Et** si dicas quod nõ ordinatus pãt face-
re ea que sunt ordinis. sicut nõ acolitus pãt portare hostias et
viceolos ad altare. ergo nõ oportet quod in quolibz ordine impri-
mat character. **Ad** valz. quod finis quod dicitur cõiter: **Illud** possumus
quod de iure possumus. **Nullus** aut pãt facere de iure ea que sunt
ordinis nisi sit ordinatus. **¶** **Notandũ** etiã quod characteres om-
niũ ordinũ psupponũt characterẽ baptismi. cũ baptismus sit ia-
nua et fundamentũ omniũ sacramentoz. **Et** finis aplim vbi fũda-
mentũ nõ est supedificari nõ pãt. **Et** nõ nullus nisi sit baptizatus
potest esse capax alicuius sacrameti. extra de ps. nõ bap. c.

Tracta. v. prime partis

ueniens. Sed nunquid caracter vnus ordinis presupponit
caracterem alterius ordinis. i. vtrum ille qui nō est subdya-
conus potest ordinari in dyaconū. vel nō dyaconus in presbi-
terū. Dico q̄ de necessitate caracter vnus ordinis nō presuppo-
nit caracterē alterius ordinis. Quā nō subdyacon⁹ potest or-
dinari in dyaconū. v̄l nō dyaconus in presbiterū. l̄ nō debeat.
immo de rigore iur̄s debz deponi si ex malicia. vel ignorātia
aliquē ordinē p̄termiserit. s̄ ex licētia ep̄i imposita ei p̄nia p̄
eo q̄ negligenter vel ignoranter mediū ordinē p̄termisit.
ad ordinē p̄termisum poterit promoueri. interim a superioris
ordinis executōe suspēsus. q̄ fm̄ Bre. ordinate ad ordines ascē-
dendū est. Nā casū appetit qui ad summi loci fastigia postpo-
sitis gradibz p̄ abrupta querit ascēsum. xl. viij. di. sicut olim. ex-
tra de cle. pmo. p̄ sal. c. vnico. ¶ Sed nunquid caracter ordi-
nis p̄supponit primā tonsurā v̄l caracterē p̄firmatōis. l̄ Du-
go dicat q̄ nullus nisi habeat p̄mā tonsurā p̄t ordinari in sa-
cerdotē. ar. di. xl. Sicut t̄m̄ doctores theologi tenēt cōiter q̄
caracter ordinis nō presupponit de necessitate p̄mā tonsurā. nec
etiā p̄firmatōez. immo nō p̄firmat⁹ potest ordinari. l̄ nō de-
beat fieri. Dictū est em̄ supra q̄ tonsura est dispositio ad ordi-
nes p̄gruentie t̄m̄. nō aut̄ necessitat̄. Notanduz aut̄ q̄ fm̄ il-
los qui ponunt q̄ ep̄atus est ordo q̄ caracter ordinis ep̄alis
p̄supponit caracterē sacerdotalē q̄ nō sacerdos nullo mō po-
test esse ep̄s Et istud videt̄ sentire illud ca. extra de excef. pla.
ex lris. Ordo em̄ sacerdotalis est quasi substantiale fundamē-
tum ordinis episcopalis. Et hec sufficiant.

In quo actu imp̄mit̄ caracter in quolibet ordine. Ca. iij.
¶ Ifo q̄ in quolibet ordine imp̄mitur caracter vidē-
dum est in quo actu imp̄mit̄ caracter in quolibz ordi-
ne Et est sciendū q̄ eū in sacramēto ordinis caracter
fit res ⁊ sacramētū. oportz q̄ ad imp̄sionē caracteris p̄cur-
rāt duo. que requirunt̄ in omni sacramēto. s̄. aliquod cerimo-
niale signū. qd̄ est materia sacramēti. ⁊ aliqua verba determi-
nata que sunt forma sacramēti. In actu ergo in quo imp̄mit̄
caracter in sacramēto ordinis oportz q̄ sint ista duo. s̄. traditō
alic⁹ instrumēti deputati ad executōez illius ordinis: ⁊ plano

De ordine

aliquorum verborum. In ordine ergo sacerdotij imprimuntur
caracter fm Tho. in traditōe calicis cū pane z vino et prola
tione verborū q̄ tūc dicit eps. s. accipe ptatē p̄secrādi. zc. Alij dī
cūt q̄ in vinctōe manūū sibi ip̄mūt caract. Primū tñ reputo
q̄ In dyacono ip̄mūt caract i traditōe libri euangeliorum
cū verbis ad hec deputatis. Subdyacono ip̄mūt caract in
traditione calicis. tñ sine pane z vino. p̄ q̄s differt a sacerdote
cū tra dīt cū pane et vino. Acolito ip̄mūt caract vt dicit q̄
dā i traditōe cādēlabri Tho. dicit traditōe vrceoli. Et istō
reputo verū. q̄ vrceol⁹ direct⁹ respicit eucharistiā q̄s can
delabruz. Exorciste ip̄mūt caract in traditione libri exorcismo
rū. Lectōri i traditione libri lectōis prophetiarū. Ostiario in
traditione clauis eccle. Ita tñ q̄ i quilibet ordine dicāt sīl cum
traditione instrūta ad hoc d̄putata. q̄ sine verbis nihil fie
ret. Credo etiā q̄ non sufficit q̄ eps porrigat huiusmodi instrū
ta imo oportet q̄ ordinādus corporaliter tangat ea. cū istō vide
antur sonare verba forme que profert eps dum porrigūt hu
iusmodi instrūta vnde dicit. Accipe. Et ideo aduertat cir
ca hec diligenter quilibet ordinādus

¶ Que requirunt in suscipiente ordines. La. v.

Quonia fm p̄m. Act⁹ actiuoz s̄t i patēte p̄disposito
Ideo vt ordines digne recipiatur sciendū ē ad h̄ q̄ or
dines rite z legitē z digne recipiant i generali quat
tuor requirunt. Primus ē sexus d̄bitus. s. q̄ sit mascul⁹. Vnde
mlr non posset ordinari nec posset recipere caracterez alic⁹ ordi
nis clericalis. vt dicit. Amb. super epistolam ad Thīm. z ha
bet. xxij. d. mlr z. xxij. q. v. mulier ē z extra. d. sen. ex. d. mōiali
bo. Rō autēz quare non potest mlr recipere caracterem alic⁹ or
dinis est. quia x̄ps qui fuit institutor sacramenti ordinis non
promouit aliquam mulierem ad aliquem sacrum ordinem. Li
cet enim beatissima virgo Maria dignior et excellentior fu
erit oib⁹ apostolis. non tñ illi sed istis dñs clauis regni celoz
pmiserat extra d. pe. z re. noua. Et si forte in aliq̄ caplo inueni
at mlr vocari dyaconissa vl̄ p̄sbitera intelligēdū est q̄ illa vo
cat dyaconissa sup̄ quā fundabat aliq̄ b̄ndictio. rōe cui⁹ p̄seq̄
bat aliq̄ officij sp̄uale. forte legēdo omelias in matutinis vt
b ij

Tract. v. prime partis

aliquod aliud. quod non licebat alijs monialibus. Presbyter
ra aut appellabat. qz fm morem pmitiue ecclesie erat vxor p
sbiteri. vel forte aliqua vidua de rebz ecclie cura bñs ad instar
matris familias vocat psbitera: z ita exponeda sūt oia capitla
que loquūt de ista materia. Scdm qd requirit est etas legi
tima. Circa qd sciendū est qz licz doctores canonū faciāt ml
tas erengas circa istā materiā. tñ videm⁹ oculata fide nostrs
tpibz pmoueri pueros z inabiles seu imberbes in presbiteros
z ad alios sacros ordines. immo videm⁹ aliquos ad dignita
tes z psonatos z etiā ad epātū z cardinalatū infra tps a iure
taratū ad subdiaconat⁹ sumptioez pmos. Qd qz sit ex dis
pensatione sedis apostolice que spūscō dirigit nō debz ab a
liquo reprobari. iō p nūc supsedeo. Istud tñ regulariter tenē
dū est qz nisi in fauorē religiōis fiat null⁹ debz pmoueri ad
subdiaconat⁹ ordinē nisi attigerit. xvij. annū iā inceptū. Nec
ad ordinē diaconat⁹ nisi sit in. xx. anno iā inceptū. Nec ad or
dinē sacerdotij nisi attigerit. xxv. annū iā inceptū. vt habet de
eta. z qli. oz. pfi. in. c. Generalē. in Clemē. Credo aut qz dñi
epi si necesse fuerit possunt in his dispensare z dispensant qti
die put exigit ncēitas que nō habz legē extra d re. iur. qd nō
est licitū qz in oibz istis debz attēdi. Terciū qd requirit est mo
rū honestas. Cū em̄ porte dignitatū vel ordinū infamibz z su
spectz patere nō debeāt. vt. lxxxi. di. dictuz. extra. de iureiur:
Relatū. Sup oia reqrit in promouēdo ad ordines seu ad ec
clesiasticas dignitates qz sit bone fame z honest⁹ in moribz
in vita. Cui⁹ pditōis sit. z qz mores debeat ordinand⁹ z pro
mouend⁹ ad sacros ordines hēe oñdit apls in epla. i. ad Thi/
mo. iij. z ad Titū. i. ita dicēs. Pporz em̄ irrephensibilē z sine
crimie esse vnus vxor⁹ viz sobriū. ornatū. prudentē. pudicū
hospitalē. doctozē. nō vinolentū. nō pcussorē s; modestū. nō li
tigiousum. nō cupidū. s; domui sue bñ ppositū. nō neophituz
Et lz ista autoritas videat̄ itelligi de epo. tñ fm Aug. z Am
bro. extendenda est ad alios ordinādos supra dist. lxxxi. apo
stolos. z di. xxxij. cognoscam⁹. Notandū etiā qz de singulis
pditionibz posit⁹ in autoritate pdicta mlta essent dicēda. tñ qz
reqrerēt magnū tractatū qsi supficialiter ptranscundo pauca

De ordine

Dicam. Dicit ergo primo sine crimine. quod non est intelligendum de omni crimine cum nemo sine crimine uiuat. Et ut dicit Hiero. Res pene contra naturam est ut aliquis sine peccato sit. Ideo intelligendum est de peccato enormi siue vulgato et notorio. Et nota quod episcopi in peccato mortali quicumque siue occulto siue manifesto peccat mortaliter recipiendo sacros ordines. sicut recipiendo alia sacramenta. xl. di. mlti. xcy. di. illud. xl. di. an. Et ideo debet quilibet confiteri antequam recipiat sacros ordines. Secundo dicit unius uxoris uiz. et istud est intelligendum negative id est non plurius. lxxij. di. pposuisti. quod si intelligeret affirmative sequeret quod uirgines et qui nullam habuissent uxorem non possent promoueri quod est absurdum. Et loquitur apostolus secundum morem primitiue ecclesie. in qua licitum erat ordinatos habere unam uxorem dum non habuissent ipsam uirginem. modo autem non est licitum. cum uotum castitatis sacris ordinibus sit annexum. De bigamis autem quare non promouentur. et quid est bigamia. et quot modis contrahitur quo ad nunc tractabo. quod excedere metas huius tractatus. Alie autem conditiones scilicet sobrietas prudentia et cetera satis sunt note et ideo de eis nihil dicam. **T**ertio notandum autem quod diuersis capitulis de corpore decretorum et decretalium colliguntur alie conditiones que non debent esse in ordinando. uiz. quod non sit sollemniter penitens. non curialis non seruus non ad rationem obligatus. non corpe uiciatus. non de presbitero uel alio illegitime natus. non adulter. non egritudine baptizatus non peregrinus. non ignotus. non minoris etatis. De quibus istorum prosequi exigeret maiorem tractatum quam presens opusculum exposcit. Quartum quod requiritur est peritia litterarum. Unum promouendum et ordinandum ad regimen animarum debet habere noticiam et peritiam sacre scripture ad animas informandas. Et propter hoc statutum est in ecclesiis metropolitanis ut teneantur doctores theologie. et quod clerici exeuntes provinciam ad audiendum theologia precipiant integre stipendia sua. et si non sufficiant eis ecclesia debet eis ministrare necessaria. extra de magi. quod nonnulli. Debent etiam habere peritiam in secularium scientiarum. et hoc ad eruditionem. ut possint discernere uerum a falso et per se habere aditum ad theologia. Et ideo statutum est ut teneantur magistri artium liberalium in singulis ecclesiis cathedralibus et in alijs quibus possunt sufficere facultates. qui

Tracta .vi. prime partis

harum ecclesiarum clericos et alios scolares pauperes gratis instruunt. propter quod aliquod competens beneficiū magistro in ecclesia assignet extra. c. preal. Et intelligo de scientiis trivialis sine sermotionalibus. scilicet grammatica. logyca. rhetorica. Et maxie de gramatica. qz quadriviales scientie. scilicet arithmetica. geometria. musica. astronomia parū aut nihil faciūt ad scientias pietatis. vt ait Hiero. xxxvii. di. si quis grammatice. De hoc. scilicet quā scientiā debēt sacerdotes habere require supra in proemio huius libelli. Et licz multa alia circa materiam sacri ordinis possent dici. ista tamen sufficiunt cōsum ad hoc quod presens libellus expostulat.

Tractatus sextus prime partis de extrema vncione. Et habet septem capitula.

Nunc de sacramento extreme vncionis dicendum est. Circa quod consideranda sunt septē. Primo que est eius materia. Secōdo que est eius forma. Tertio quis est eius minister. Quarto quis est eius effectus. Quinto quibus debet dari. Sexto in quibus partibus corporis debet fieri. Septimo vtrum debeat iterari.

De materia huius sacramenti Lapl. i.
Materia sacramenti extreme vncionis est oleū oliuarū ab epō benedictū. Et rō quare oleū oliuarū est materia huius sacramēti est institutio christi qui instituit istud fieri in oleo quā misit aplos oleo vngere infirmos et sanare eos. Et huic concordat promulgatio. b. Jaco. qui dicit Infirmitatē quis ex vobis inducat presbiteros ecclie et orēt sup eū vngentes eū oleo scō. Et est sciendū qz quā in scripturis inuenitur simpliciter oleū intelligit de oleo oliuarū. qz illud est simplex oleū. alia aut nō. s; fuerūt inuēta ppter defectū illius olei. sicut oleū nucū. oleū lini et silia. vlt ppter aliquā medicinā. sicut oleū amigdaloz vlt latrinū et silia. Rō aut congruētie quare tale oleū est materia huius sacramēti est. qz ppietas istius olei maxie puenit effectui huius sacramēti. Est em oleū mitigatiū do